PIVOVAR V DAŠICÍCH ČP. 27
SKLEPY

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM

Ing. arch. Václav Hájek

v Hradci Králové

15. února 2009

OBSAH

ÚVOD 2

SITUACE 1:2000 3

DĚJINY OBJEKTU 4

IKONOGRAFIE, MAPY A PLÁNY 5

ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR A POPIS 11

VÝKRES STÁVAJÍCÍHO STAVU 17

STAVEBNÍ HISTORIE 18

VÝKRES STAVEBNĚ HISTORICKÉHO VÝVOJE 20

HODNOTNÉ ARCHITEKTONICKÉ PRVKY 21

ARCHITEKTONICKÉ ZÁVADY 21

ARCHITEKTONICKO – PAMÁTKOVÉ HODNOCENÍ 22

DOPORUČENÍ PRO OBNOVU 23

PRAMENY A LITERATURA 24

FOTODOKUMENTACE 25

ÚVOD

Stavebně historický průzkum byl zpracován v lednu a únoru roku 2009. Týkal se sklepů pivovaru v Dašicích č.p. 27. Zbylé interiéry vlastní budovy předmětem průzkumu nebyly. Budova pivovaru není památkově chráněna. Objednavatelem průzkumu se stal majitel objektu V. Dzhuhan, který připravuje renovaci a přestavbu těchto prostor.

Podkladem pro vyhodnocení objektu bylo zaměření sklepů v digitální podobě dodané projektantem. Z časových důvodů nebylo možné pořídit standardní archivní rešerši, proto byla nahrazena informacemi z dostupné literatury. Její doplnění se předpokládá při zpracování průzkumu zbylé nadzemní části objektu, který je rovněž v plánu.

Cílem průzkumu bylo poskytnout potřebné poznatky především o této části objektu a jejich vyhodnocení jako součást předprojektové přípravy plánované renovace a stavebních úprav sklepních prostor.

Metodicky průzkum postupoval podle závazné metodiky *Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum,* zpracované Ing. Petrem Mackem a vydané jako příloha časopisu Zprávy památkové péče v roce 1997 v doplněném vydání z roku 2001.

Průzkum svojí povahou představuje počátek poznání objektu, které je třeba prohlubovat dalšími typy průzkumů během jeho stavebních úprav. Průzkum vyjadřuje mínění zpracovatele a nemůže nahrazovat vyjádření příslušných památkových orgánů a organizací ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Předložený elaborát je duševním vlastnictvím autora. Dílo je chráněno autorským právem podle zákona č. 121/2000 Sb. Celek ani části díla nesmějí být šířeny nebo uveřejněny bez svolení autora.

v Hradci Králové, 15. 2. 2009

Bc. Václav Hájek

SITUACE 1:2000

DĚJINY OBJEKTU

Ačkoliv je nynější budova pivovaru bezesporu mladší, tak stavební dějiny tohoto areálu sahají až do středověku, kdy v těchto místech stávala tvrz. První zmínky o Dašicích pocházejí z roku 1318, kdy se zde připomíná Blažej z Dašic a později roku 1323 Bohuslav z Dašic. Tvrz je poprvé doložena kolem roku 1398 za Budiše z Dašic, který ji spolu s celým panstvím prodal Viktorinu Bočkovi z Kunštátu.[1]

Další zprávy jsou až z počátku 15. století, kdy zde sídlili páni z Barchova, kteří se později začali také psát z Dašic. V roce 1409 je zmiňován Mikuláš Barchovec z Barchova, není však jisté, zda mu tvrz patřila. Podobně je tomu i u později uváděného Martina z Dašic, který stejně jako Mikuláš připojil roku 1415 svoji pečeť ke stížnému listu českých a moravských pánů do Kostnice. Mikuláš z Barchova je dále připomínán i za husitských válek. Další zmínky přímo o tvrzi pocházejí až z roku 1437, kdy se Tristram z Barchova soudil o dědictví po svém zesnulém bratru Kalhotovi. Jeho vnuk Čeněk Dašický z Barchova pak tvrz, poplužní dvůr, pivovar i město s přilehlými vesnicemi 30. června 1507 prodal Vilémovi z Pernštejna. Pro velké dluhy však bylo panství roku 1554 zastaveno Elišce Berčince z Dubé, manželce Lorence Šlika z Holiče. Roku 1558 jej Jaroslav z Pernštejna vykoupil zpět a připojil k Pardubickému panství. Po roce 1558 tvrz postupně zpustla.[2]

Nejstarší zmínky o pivovaru v Dašicích pocházejí z roku 1507. Patrně novou pivovarskou budovu nechal vystavět rytíř Věnek Bukovský z Hustířan a na Červených Poličanech v roce 1616, kdy tu byl správcem.[3] Není však zcela jasné, jakým způsobem se toto datum vztahuje k současné budově. V této době je v Dašicích uváděno osm hospod, které musely odebírat pivo právě z panského pivovaru.

Roku 1640 město zčásti vyhořelo. Zda požár postihl i samotnou budovu pivovaru, není jasné.

Z poloviny 18. století se však dochovaly stavební plány, které již spolehlivě dokumentují stávající budovu. Je na nich zachycen špýchar, pivovarská budova i křídlo sladovny. Na severu je ještě menší dřevěná budova.

V roce 1767 pak byly v Dašicích zaznamenány rozsáhlé povodně.[4]

Pivovarská společnost byla založena v roce 1894 a zanikla asi v letech 1919 až 1921.[5] Na pohlednici z roku 1903 je vyobrazen pivovar již v téměř dnešní podobě. V areálu dvora stály v té době ještě další dvě budovy. Pivovar po roce 1921 dále provozoval Karel Dvořák a posléze Bohuslav Dvořák, který je veden od roku 1923.[6]

K roku 1920 jsou doloženy stavební plány na přístavbu prádelny a chlívku, které navazovaly na severní fasádu špýcharu. Plány vyhotovila kancelář dašického stavitele Josefa Huráně. Na schématické situaci jsou stále ještě patrné dvě budovy na okraji dvora. Z roku 1923 je zaznamenána žádost sládka Bohuslava Dvořáka o přestavbu kůlny na garáž pro auto.

Pivovar byl v provozu až do roku 1931, kdy byl definitivně zrušen.

Dne 3. května 1958 byly archeologické stopy vodní tvrze zapsány do Ústředního seznamu kulturních památek Československé republiky.

[1] KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1 – A-G, Praha 1999.
[2] SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze české 1 – Chrudimsko, Praha 1882.
[3] SVOBODA, Ladislav – CHOTĚBOR, Petr a KOLEKTIV: Encyklopedie českých tvrzí I, Praha 2000.
[4] KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1 – A-G, Praha 1999.
[5] PÍŠA, Rudolf: Pivovary a sladovny – katalog cenných papírů, Praha 2008.
[6] PÍŠA, Rudolf: Pivovary a sladovny – katalog cenných papírů, Praha 2008.

IKONOGRAFIE, MAPY A PLÁNY

MAPY

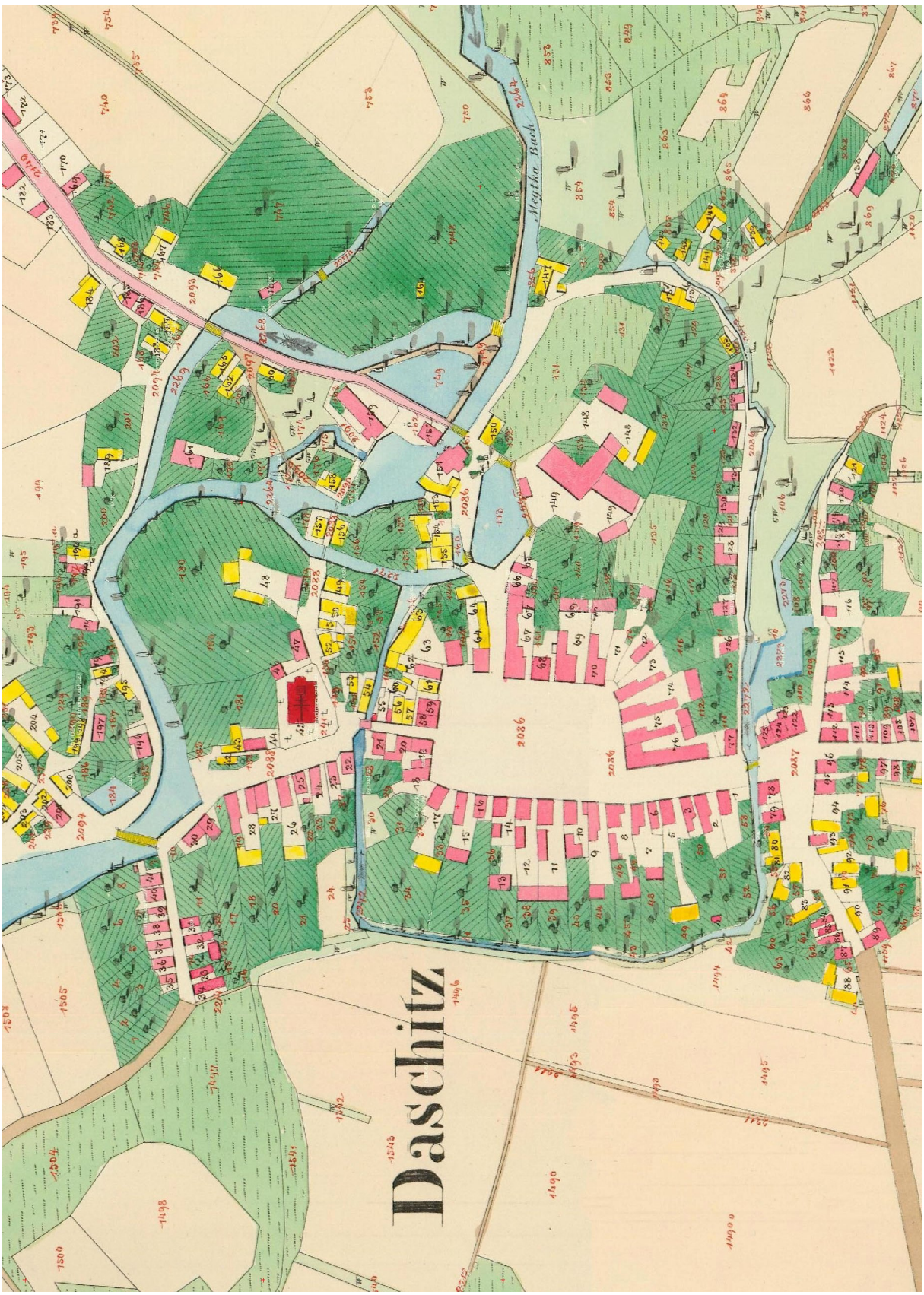

▲ Výřez z císařského otisku mapy stabilního katastru z roku 1839.

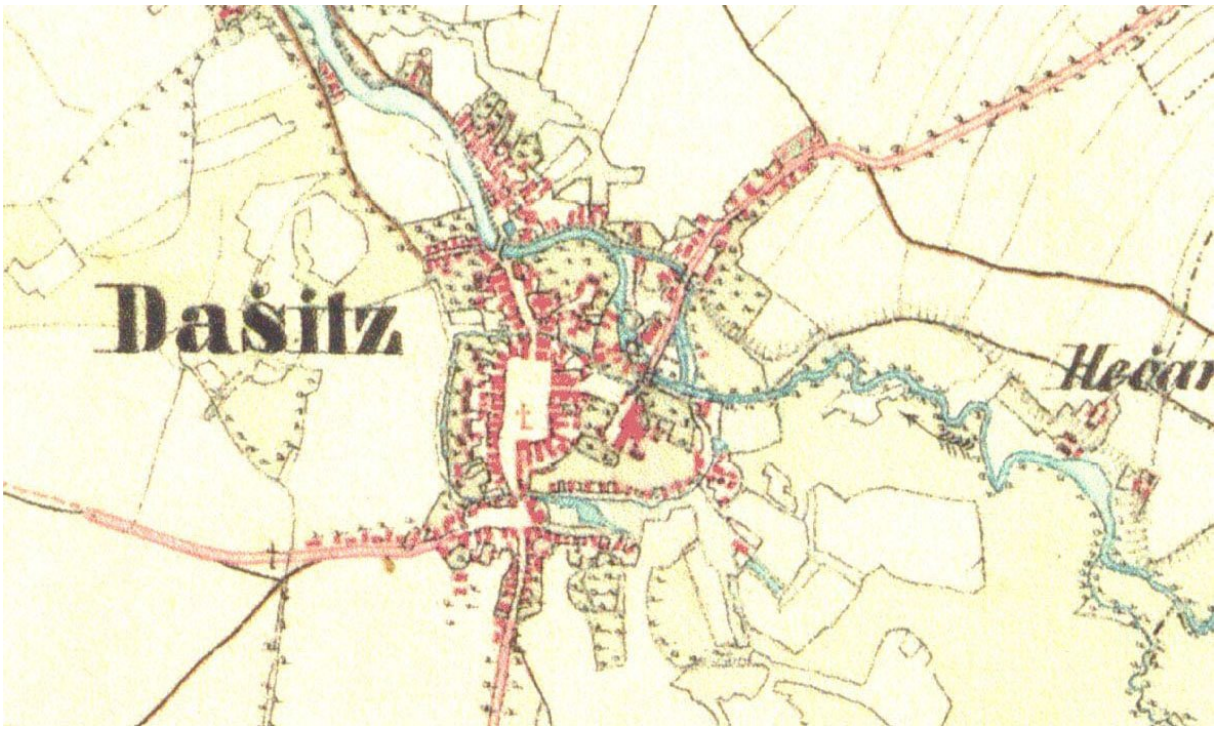

▲ Výřez z mapy II. vojenského mapování z roku 1852.

▲ Výřez z mapy III. vojenského mapování z roku 1877.

PLÁNY

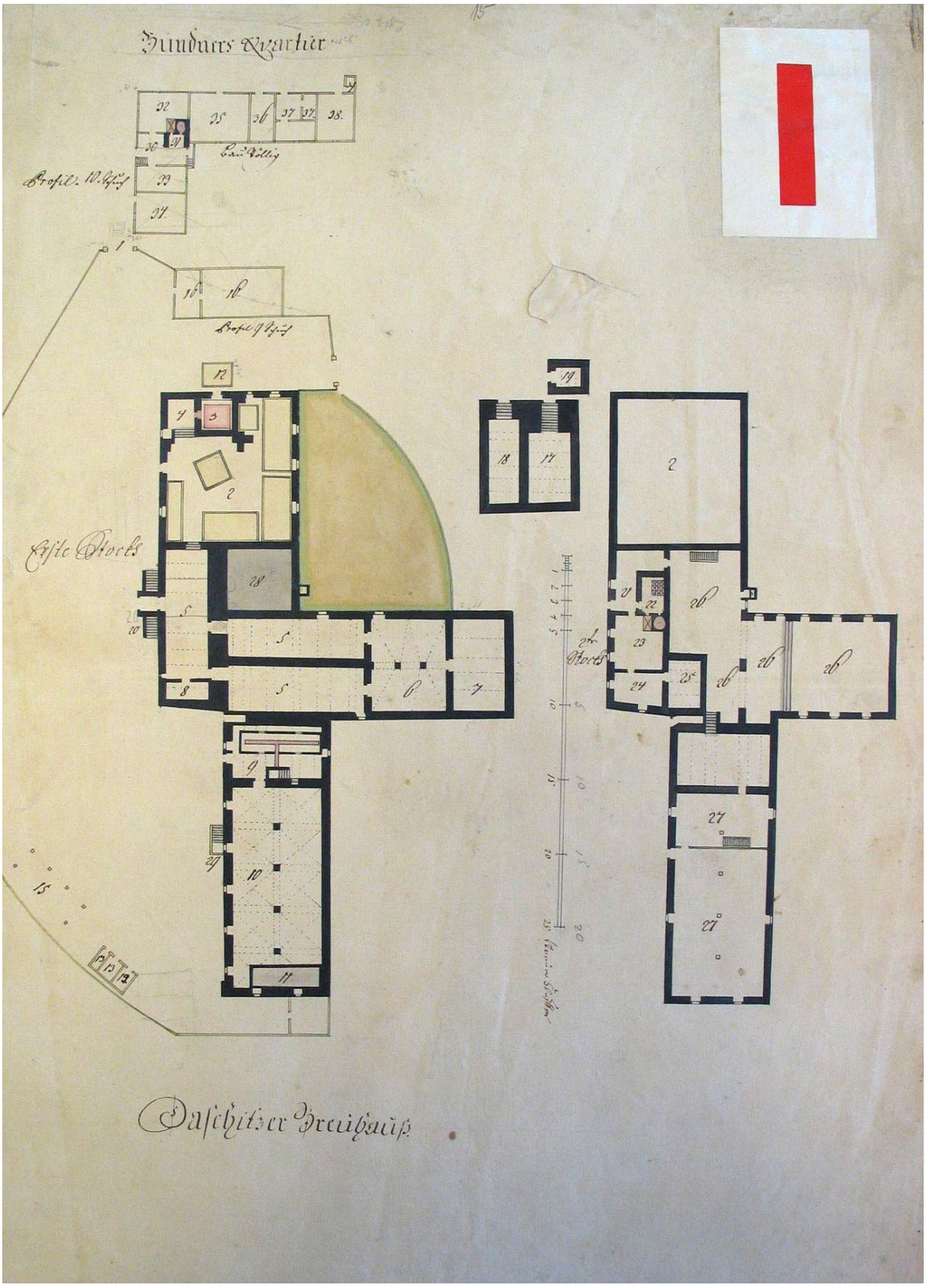

▲ Stavební plány pivovaru v Dašicích z poloviny 18. století.

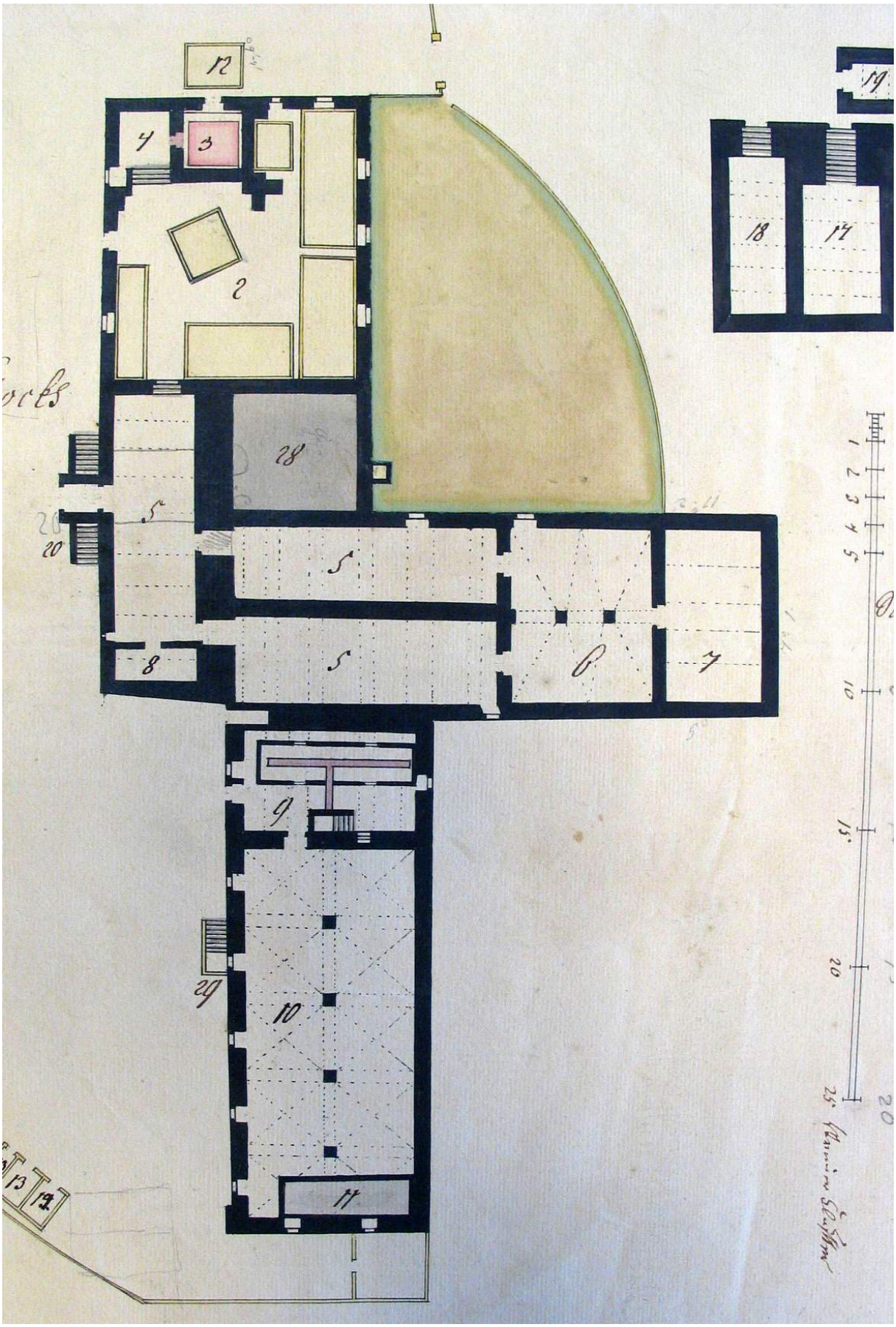

▲ Detail sklepů na stavebních plánech pivovaru v Dašicích z poloviny 18. století.

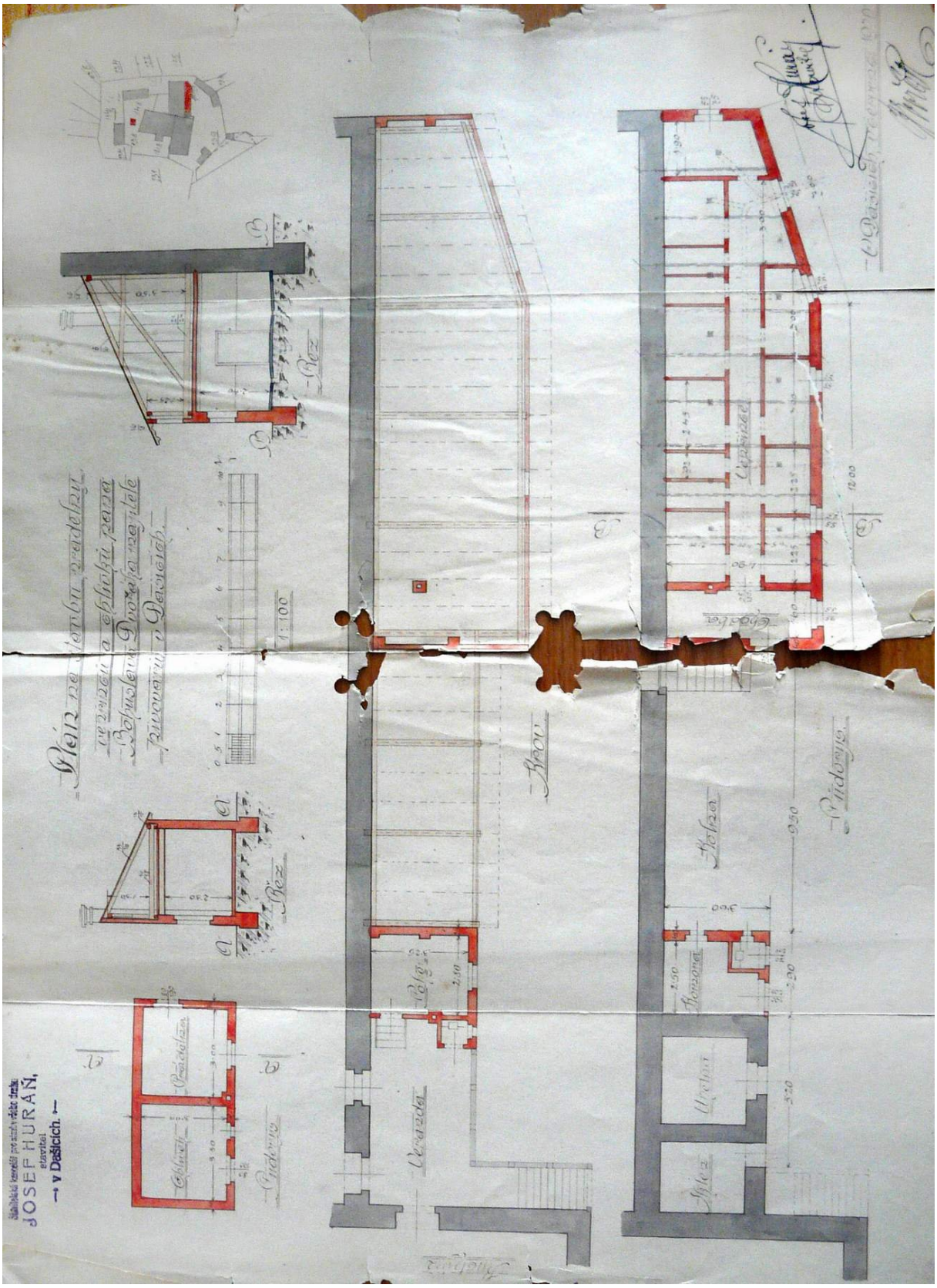

▲ Stavební plány přístaveb z roku 1920.

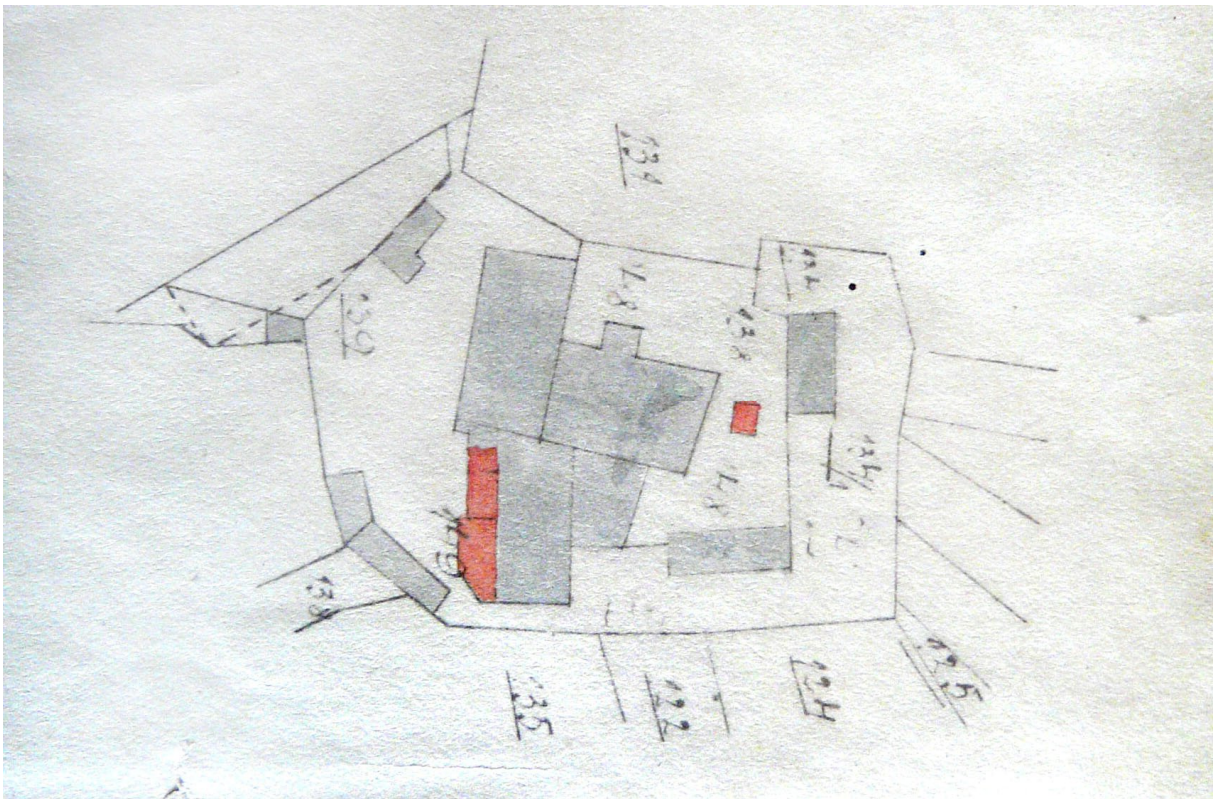

▲ Detail schématické situace areálu pivovaru na stavebních plánech z roku 1920.

IKONOGRAFIE

▲ Pivovar v Dašicích na pohlednici z roku 1903.

ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR A POPIS

SITUACE A CELKOVÁ CHARAKTERISTIKA

Město Dašice leží v rovinaté krajině polabské nížiny při obou březích řeky Loučné nedaleko Pardubic. Historické jádro města tvoří rozlehlé náměstí lehce lichoběžníkového tvaru lemované měšťanskými domy z přelomu 18. a 19. století. Pivovar se nachází východně od náměstí na místě bývalé středověké vodní tvrze. Kruhový areál někdejšího panského sídla je ve struktuře města stále ještě patrný a tvoří s jádrem jednotný urbanistický celek. Na mapě stabilního katastru z roku 1839 je dobře vidět, jak dokonce některé parcely domů na náměstí ve své východní části reagují na okrouhlý pozemek zaniklé tvrze. Na severovýchodní straně vejčitého tvrziště je pozůstatek mokřinatého příkopu. Severní rybník, který je zachycen na mapě stabilního katastru byl zavezen v souvislosti s výstavbou přilehlé silnice do Holic. Příjezd do pivovarského dvora je veden ze severozápadu od náměstí, tak jak tomu patrně bylo i v minulosti. Pivovar stojí v rovině pod mírným návrším vyvýšeném asi o 8 m nad okolní terén. Podélná stavba má orientaci přibližně sever – jih. Je tvořena volně stojící hlavní budovou, na kterou na jihu s menším odskočením vůči západní fasádě navazuje mohutný špýchar. Na východní straně je k pivovarské budově kolmo přistavěna sladovna, která se zařezává do terénu. Původně areál pivovaru doplňovaly na severu a jihozápadě dvora ještě dva menší zděné objekty a na jihu na opačné straně jedna dřevěná budova. Na severovýchodě se nalézá samostatný sklep s vchodem orientovaným na sever směrem k příkopu. V bezprostřední blízkosti východně od pivovaru stojí na hraně návrší dům bývalého správcovství. Tato budova je v základu renesanční, později byla barokně přestavěna.

EXTERIÉR BUDOV

Přízemní budova pivovaru je obdélného půdorysu. Zastřešena je sedlovou střechou krytou bobrovkami. Budova je provedena převážně z cihelného zdiva. Jižní část budovy je podsklepená. Některé sklepní prostory byly vyhloubeny i mimo základní půdorys budovy a vystupují mírně nad terén. Střecha severní poloviny pivovaru je ukončena typickým hřebenovým větrákem, který dokládá, že se zde nejspíše nacházela i chladnice s chladícím štokem. U severního štítu je úzký přístavek zastřešený pultovou střechou. Hlavní fasáda se obrací směrem k náměstí. Fasády budovy se ve své původní podobě nedochovaly. Byly upraveny prolomením nových okenních otvorů a omítka byla otlučena. Přesto lze ještě v některých místech rozeznat původní zazděné okenní otvory. Na fasádě severní části budovy je možné najít dvojici vysokých úzkých oken, která jsou charakteristická pro varnu. Odpovídal by tomu i vnitřní prostor o velké světlé výšce. Vedle těchto oken je ještě menší zazděný okenní otvor opět se segmentovým záklenkem. Do fasády byl nedávno vybourán velký dveřní otvor a osazen plechovými vraty. Vedle nich jsou novodobé dveře a na severním konci starší dřevěné dveře, které vedou do přístavku. Na fasádě jižní části pivovarské budovy je ještě možné najít fragmenty pěti okenních záklenků. Stávající vchod do budovy vede skrze přistavěnou hmotu umístěnou v rohu mezi budovou pivovaru a špýcharem. Severní fasáda přístavku je členěna čtyřmi tabulkovými okny se segmentovým záklenkem, která jsou opatřená mřížemi. Vedle nich se nacházejí dřevěná vrata s nadsvětlíkem. Na východní fasádě pivovarské budovy je opět dvojice zazděných vysokých okenních otvorů se segmentovým záklenkem, do kterých jsou druhotně osazena dvoukřídlá okna s poutcem. Dále jsou zde i tři novodobá okna a jedno zamřížované okno přístavku.

Špýchar navazující na budovu pivovaru byl postaven ze smíšeného zdiva na obdélném půdorysu. Půdorys je vůči pivovaru mírně pootočen ve východním směru. Budova sestává se dvou nadzemních podlaží a není podsklepená. Střecha je na jihu ukončena valbou. Na západní fasádě jsou pod římsou v řadě umístěná drobná okénka, stejně je tomu i na východě. V ose východní fasády je umístěn dveřní otvor. Původní dveře byly vyměněny za novodobé.

Sladovna byla vyzděna převážně z lomového kamene, ovšem s četnými cihelnými doplňky. Vzhledem k rozdílu ve výšce terénu je podlaha sladovny vůči hlavní budově výše. Střecha je sedlová. Severní fasáda se otevírá pěticí drobných oken. Východní štítová stěna je plná. Na jižní fasádě jsou tři zazděná okna a vybourán velký vjezd.

Vchod do sklepů se nachází v malém přístavku na západní fasádě pivovaru krytém pultovou střechou. Rozměrnější vjezd do sklepů po zaklenuté šíji byl v nedávné době vybudován v severovýchodní části areálu.

SKLEPY

K dokončení výrobního procesu piva docházelo ve sklepech, které byly pro zajištění potřebné nízké teploty spojeny s lednicí. Proto byla hlavní budova pivovaru i sladovna podsklepeny, přičemž některé sklepy na severovýchodě stojí mimo půdorys vlastní budovy a vybíhají mírně nad terén. Pivovarské sklepy tvoří celkem devět klenutých prostor. Do sklepů se vchází z prostoru dvora po, dnes již z větší části destruované, šíji zaklenuté klesající segmentovou valenou klenbou. Klenby jednotlivých sklepů jsou stavěné za použití cihel různého formátu i vzhledu. Většina stěn je také vyzděna z cihel. Objevují se však zde i stěny z lomového kamene. V případě severních sklepů bylo pro zdění stěn použito v menší míře i kamenných kvádrů.

Hlavní vstup do sklepa (S 0 1) vede z prostoru dvora po krátké šíji uzpůsobené pro spouštění sudů. Vchodové ven otvíravé dveře jsou dvoukřídlé dřevěné rámové konstrukce s vnějšími závěsy v dřevěném ostění. Přímý překlad tvořený plochou klenbou i ostění dveřního otvoru jsou dodatečně dozdívané. Původně zde byly osazeny dveře větších rozměrů. Šíje je zaklenutá klesající stlačenou valenou klenbou a ústí zhruba uprostřed západní strany sklepa. Vlastní sklep je obdélného půdorysu a je zaklenutý valenou klenbou eliptického profilu. Pata klenby je v úrovni podlahy. Kápě má konstantní tloušťku a je vyzděna v prosté vazákové vazbě tzv. „na cihlu“ s podélnými průběžnými spárami. Zhruba ve dvou třetinách délky je prostor předělen příčkou ve které je průchod s rovným nadpražím. Na východní straně jsou dva průchody opatřené záklenkem, které vedou do sklepa S02 a S03. Oba průchody byly dodatečně zúženy. V severním čelu klenby je průchod do místnosti S10. Naproti vchodu do sklepa S02 je menší světlík, který se otevírá do dvora. Stěny a klenba jsou opatřeny tenkou omítkou a nabíleny. Na vstupní šíji jsou patrné pozůstatky původní podlahy z cihel kladených naplocho. Ve zbylém prostoru je podlaha betonová. Prostor je dnes znešvařený množstvím potrubí a různých rozvodů technického zařízení.

Do navazujícího sklepa (S 0 2) se vchází novodobými plechovými dveřmi. Sklep je obdélného půdorysu zaklenutý valenou klenbou segmentového profilu provedenou z cihel. Pata klenby se nachází těsně nad úrovní podlahy. Kápě má konstantní tloušťku a je vyzděna v prosté vazákové vazbě tzv. „na cihlu“ s podélnými průběžnými spárami, jak tomu obvykle bývá u nejstarších cihelných kleneb. Přibližně ve dvou třetinách délky klenby se nachází stavební spára a klenba je dále o 120 mm vyšší. Zdící malta v západní části prostoru je velmi tvrdá, drobné zrnitosti a tmavší zahnědlé barvy. Totéž platí i pro maltu ve východní části. Výškové uskočení v průběhu klenby tedy patrně není projevem dvou různých stavebních fází. Rozměr použitých cihel je v obou částech 290 x 130 x 85 mm, jednotlivé kusy se však mírně liší.

Tento formát cihel je typický pro období sahající od středověku do konce 16. století a zvláště pak pro oblast východních Čech. Díky výše uvedeným skutečnostem lze uvažovat o zařazení tohoto prostoru do nejstarší vývojové fáze pivovaru.

Líc západní zdi je v horní partii nalevo od průchodu částečně narušen. V západní části interiéru jsou v klenbě umístěny dva drobné zaslepené čtvercové otvory, které míří vzhůru. Není jasné, jestli se jednalo o nějaký větrací otvor. V jihovýchodním rohu je dodatečně zazděný nekvalitně zaklenutý otvor, který původně sloužil jako světlík. Průchod do dalšího sklepa opatřený segmentovým záklenkem je situován ve východním čele klenby.

Vedle průchodu je v čelní stěně proražen menší otvor ústící do sklepa S04. Tloušťka této čelní stěny je 300 mm. Z východu je k ní na sraz přisazena čelní stěna sousedního sklepa. Průchod je mírně přeťatý obloukem klenby. Klenba včetně čelních stěn v tomto sklepě je nabílena. Původní cihelná podlaha byla vybrána a nahrazena betonovou vrstvou. Pod vrcholem klenby je veden rozvod vzduchotechniky.

Sousední sklep (S 0 3) se do značné míry ve svém provedení shoduje s jižní sousedící místností. Klenutý sklep je obdélného půdorysu. Mírně stlačená valená klenba s patou nad úrovní podlahy je provedena z cihel. Kápě má konstantní tloušťku a je vyzděna v prosté vazákové vazbě tzv. „na cihlu“ s podélnými průběžnými spárami. Formát cihel je stejný jako v případě sklepa č. 02, tedy 290 x 130 x 85 mm. Zhruba v polovině severní strany jsou kolmo k ose klenby vyzděny na cementovou maltu dvě krátké cihelné příčky, přes které jsou osazeny tři ocelové traverzy. Pravděpodobně zde byl průchod do sklepa S08, který byl později zazděn. Povrch zazdívky je opatřen silnější vrstvou omítky. Západně od tohoto místa se nachází nika, východně pak menší průduch. V obou čelech klenby jsou průchody se segmentovými záklenky, které vedou do sousedních sklepů. Kolem západního vstupu je zjevně použita malta jiného složení, než v okolním zdivu. Vstup je ve své nynější podobě pravděpodobně výsledkem dodatečné úpravy. Ve východním průchodu do sklepa S05 si lze povšimnout stavební spáry, která je dokladem, že tyto dva sklepy nevznikly během jedné stavební fáze. Klenba i čelní stěny jsou nabílené. Původní podlaha tvořená cihlami kladenými na bok v příčném směru zde byla odstraněna. Fragment cihelné podlahy je zachován jen v místě výše zmíněných příček. Podlaha je dnes pouze hliněná.

Směrem na východ navazuje další sklepní prostor. Tento sklep (S 0 4) je polovinou původního dvoulodního prostoru zaklenutého sestavou dvou valených kleneb se třemi trojbokými výsečemi podepřenými středovými pilíři. Profil klenby i výsečí je přibližně půlkruhový a tloušťka kápí je konstantní. Jednotlivé cihly jsou kladeny do vazákové vazby s průběžnou spárou v ose valené klenby. Malta zdiva je středně hrubá, mírně nahnědlé barvy. Po navlhčení se maže. Cihly, které jsou zde použity, mají již téměř běžný formát 260 x 130 x 65 mm. Čela výsečí byla dodatečně zazděna příčkou vloženou mezi jednotlivé pilíře a prostor tak byl rozdělen. Je to patrné díky charakteru spáry u styku příčky a klenby a také díky použití cihel barvou se lišících od cihel klenby. Malta zazdívek je příbuzná maltě klenby. Je ovšem jemnější a spíše okrová. Pískovcové pilíře mají přibližně čtvercový průřez o rozměrech 725 x 700 mm. Jejich celková výška je 1 080 mm. Dřík pilířů se skládá ze dvou kamenných bloků, na které je osazen jednoduchý náznak hlavice tvaru kvádru. V jižní části klenby je vsazena do zdiva řada uspořádaných špalíků, k nimž byl zřejmě přichycen elektrický kabel. Vchody se segmentovým záklenkem se nacházejí v čelech klenby. Západní průchod nenavazuje na sklep S02 zcela přesně a částečně koliduje s klenbou tohoto sklepa. Východní průchod byl původně opatřen kamenným ostěním, které již chybí. Dokladem toho je otisk ve zdivu. Vlevo od vstupu je do zdi vezděn větší kámen. V severní stěně je průchod do vedlejšího sklepa S05. Na jižní straně klenby byl vytvořen světlík, nad nímž se ještě nachází malý otvor procházející skrze klenbu. Odvětrávání zprostředkovávají dvě šachty čtvercového průřezu proražené ve vrcholu klenby, které vyúsťují v prostoru sladovny. Jejich stěny jsou překryty betonovou omazávkou. V jihovýchodním rohu je nad podlahou menší otvor s kamenným překladem. Zdivo sklepa je ponecháno bez omítky. Podlaha je zde o 350 mm výše než v sousedním slepě S02. Je betonová a překrývá původní podlahu z cihel kladených na bok.

Sousední sklep (S 0 5) je obdélného půdorysu zaklenutý valenou klenbou půlkruhového profilu provedenou z cihel. Původně tvořil se sousedním sklepem S04 jeden prostor čtvercového půdorysu. Kápě má konstantní tloušťku a je vyzděna v prosté vazákové vazbě tzv. „na cihlu“ s podélnými průběžnými spárami. Klenba je prolomena třemi trojbokými výsečemi, jejichž čela mezi pískovcovými pilíři byla dodatečně zazděna. V této vložené příčce je průchod do vedlejšího sklepa. Záklenek je segmentový. Další dva průchody jsou v obou čelních stěnách. V severní stěně je dodatečně vylámaný dveřní otvor se záklenkem.

Západní špaleta průchodu je téměř hladká, jen s menšími vysprávkami. Naopak východní špaleta je značně nerovná a s osekanými cihlami. Průchod nepochybně vznikl rozšířením již stávajícího světlíku nebo jiného otvoru. Cihly záklenku se jeví stejné jako cihly zazdívek výsečí. V interiéru jsou na západní stěně po obou stěnách průchodu dvě jednoduché niky pro odkládání věcí. Obě jsou opatřené pískovcovým překladem. Ve vrcholu klenby jsou dva čtvercové obetonované větrací otvory. Původní podlaha byla opět překryta betonovou vrstvou.

Z obou předchozích sklepů lze vstoupit do sklepa (S 0 6) , který se nachází mimo půdorys vlastní budovy a před východní štítovou stěnou sladovny vystupuje mírně nad terén. Podle dochovaných stavebních plánů z poloviny 18. století sloužil původně jako lednice. Sklep je obdélného půdorysu zaklenutý cihelnou valenou klenbou půlkruhového profilu. Pata klenby je v úrovni podlahy. Kápě má konstantní tloušťku. Vazba cihel je vazáková s podélnými průběžnými spárami. Formát cihel je 260 x 130 x 65 mm s drobnými odchylkami. Na západní straně jsou dva segmentově klenuté průchody do sklepů S04 a S05. V severním čele je vchod do sklepa S07 se segmentovým záklenkem. Ostění průchodu je vyzděno z cihel, které se od okolních liší. Nad tímto průchodem jsou zazděné kamenné bloky, které jsou pravděpodobně pozůstatkem ostění světlíku nebo shozu pro led. Stopy po záklenku chybí, je zde však patrná zazdívka tohoto otvoru, která není pravidelně vymezená, pouze zčásti zmíněnými kameny. Není jasné, jak vysoko ležela spodní hrana tohoto otvoru. Nelze ani s určitostí říci, zda byl tento otvor skutečně někdy dokončen. Od tohoto stavebního záměru mohlo být upuštěno již během výstavby. Z toho vyplývá, že průchod byl zřízen až dodatečně, po zrušení otvoru v horní části stěny, pokud se tak nestalo v průběhu stavby. Teprve tehdy byla spodní část horního otvoru zrušena a nahrazena nynějším průchodem. Část vylámaných cihel byla zřejmě použita pro vyzdění záklenku průchodu. Tento průchod také dispozičně souvisí s mladší stavební fází sklepů. Podobná situace je i na jižní čelní stěně sklepa. Zde lze pod vrcholem klenby najít také druhotně zazděný nepravidelně ohraničený otvor. Ve vrcholu klenby jsou proraženy dva obetonované otvory čtvercového průřezu. Tyto otvory ústící nad terén umožňují větrání prostoru. Cihelné zdivo klenby i obou čel je ponecháno režné bez omítky. Cihelná podlaha byla překryta betonovou vrstvou, tak jak je tomu i u většiny ostatních sklepů. Pakliže tento prostor sloužil jako lednice, tak by zde měly být i odvodňovací kanálky pro odvod vody z tajících ledů. Takovéto kanálky zde však nebyly nalezeny. Je pravděpodobné, že jsou překryté novodobou betonovou podlahou.

Sklepní prostora (S 0 7) situovaná severně od výše uvedeného snad dříve také plnila funkci lednice. Sklep je obdélného půdorysu zaklenutý segmentovou cihelnou valenou klenbou. Tloušťka kápě je konstantní s polokřížovou vazbou. Směr průběžných spár je rovnoběžný s osou klenby. Zdící malta je spíše měkčí, hrubozrnná, bílé barvy. Použité cihly mají formát 260 x 150 x 65 mm. Na jižní straně je pata klenby vynášena klenutými cihelnými pasy podepřenými pilířem. Pata klenutého pasu na západní stěně je tvořena třemi kamennými kvádry. Pilíř je vyzděný z lomového kamene a jeho čelní strana je armována provázanými pískovcovými kvádry. Jižní stěna je rovněž z lomového zdiva. Kameny jsou ploché a menších rozměrů. Způsob provedení styku pilíře s kamennou zdí napovídá, že pilíř byl k této zdi dostavěn až dodatečně. Kamenná zeď má značně nerovný povrch. V horní partii je vloženo několik cihel, zřejmě jde o výsledek nějaké opravy. Ze strany sklepa S06 je zakryta cihelnou přizdívkou. Malta zdi je středně hrubá, žlutá, mírně sypká. Nelze říci, že by byla totožná s maltou ostatních zdí. Nejvíce se podobá maltě zazdívek ve sklepě S04.

Datování této zdi je značně obtížné. Vzhledem k celkové situaci, výškovému uspořádání a umístění tohoto sklepa mimo půdorys budovy lze uvažovat, že by tato kamenná zeď mohla být pozůstatkem někdejší středověké tvrze nebo objektu, který předcházel výstavbě pivovaru. Nerovný povrch zdi by mohl být důsledkem toho, že by se jednalo o druhotně využité původní základové zdivo.

Čelní zdi klenby jsou také kamenné, ovšem i s určitým podílem cihel. Lomový kámen je dobře lícovaný. Kameny mají spíše tvar kvádru, jsou větší než u jižní zdi a pečlivěji

vyskládané. V horní části východní stěny je větší otvor, který částečně vystupuje nad terén. Parapet je směrem do interiéru zkosený. Otvor je z vnějšího líce stěny zazděný, ve vrchní části je ponecháno pouze malé obdélné okénko. Sklep má dva vstupy. Jižní vstup byl proražen do kamenné zdi, dozděn pomocí cihel a opatřen cihelným záklenkem. Druhý vstup je uprostřed západní čelní zdi. Zaklenut byl mohutným cihelným překladem a ostění bylo vyzděno z provázaných pískovcových kvádrů. Nad tímto otvorem se nacházejí dvě cihlami zazděné kapsy po trámech lešení nebo ramenátu. V interiéru jsou v obvodových stěnách mírně nad podlahou tři menší větrací otvory. Ve vrcholu klenby jsou dva čtvercové obetonované otvory. Klenba i stěny jsou neomítnuté. Podlaha tohoto sklepa je opět betonová a pravděpodobně překrývá původní vrstvu.

Směrem na západ se nachází sklep (S 0 8) , který je vyhloubený mimo hmotu budovy. Tento sklep má podlouhlý obdélný půdorys. Zaklenutý je valenou klenbou segmentového profilu s podélnými průběžnými spárami cihel. Ve více namáhané patní partii je klenba lavicově zesílena a má křížovou vazbu. Ve zbylé části je vazba vazáková. Formát cihel je 260 x 150 x 65 mm. Čelní stěny jsou vyzděny z lomového kamene větších rozměrů. V horní části západní stěny jsou kameny prokládány i cihlami. Severní stěna je celá z lomového zdiva. Naopak jižní stěna je vyzděna z pískovcových kvádrů s cihelnými doplňky, při čemž v západním úseku stěny cihly převládají. Známky druhotného použití těchto kvádrů nebyly nalezeny. Na severní straně je v klenbě pětiboká výseč s průchodem do novodobé klenuté vjezdové šíje. Původně tento průchod vedl do menšího obdélného prostoru. Vzhledem k orientaci směrem k rybníku se lze domnívat, že se jednalo o prostor pro shoz ledu. Další pětiboká výseč je v jihozápadním rohu sklepa. Dříve zde byl průchod do sklepa S03, dnes je však již zazděný. V jižní stěně je i dveřní otvor s trámkovou zárubní, který vede do sklepa S05. Nadpraží otvoru je ve stejné výšce jako pata klenby. Ve východní stěně se nachází průchod s mohutným cihelným segmentovým záklenkem. Ostění je vyzděno z pískovcových kvádrů. V protilehlé stěně je průchod do sklepa S09 opatřený segmentovým cihelným záklenkem. Nad průchodem je ještě torzo jiného většího cihelného záklenku. Mohlo se však jednat pouze o vylehčovací oblouk. V horní části této stěny je proražen větší otvor. Ojedinělé cihly v této stěně jsou asi výsledkem vysprávek. Ve vrcholu klenby jsou opět dva čtvercové obetonované větrací otvory, které ústí nad terén. Klenba a stěny jsou ponechány bez omítky. Podlaha tohoto sklepa je betonová.

V koncové poloze se nachází sklep (S 0 9) obdélného půdorysu zaklenutý cihelnou plackovou klenbou pruského typu o třech polích vložených mezi klenuté pasy, které jsou nasazeny na přízední polopilíře vyzděné z pískovcových kvádrů. Cihly jsou kladeny do vazákové vazby. Průběžné spáry v jednotlivých polích jsou víceméně kolmé na vrstevnice. Použité cihly jsou formátu 260 x 150 x 65 mm. Klenba byla pravděpodobně vyzděna „z ruky“. Spodní partie východní čelní stěny do výšky průchodu je z lomového kamene, vrch je vyzděn z cihel. V horní části stěny je prolomen větší otvor, zřejmě se jedná o pozůstatek původní záchodové jímky, která je zachycena na plánech barokní přestavby. Západní stěna je provedena ze smíšeného zdiva. Zhruba v polovině výšky zdi je zaslepený menší otvor, který vedl pravděpodobně do sklepa S01. Severní a jižní stěny jsou přibližně do metrové výšky vyzděny z kamenných kvádrů. Výše pokračuje cihelné zdivo. Malta zdiva je poměrně tvrdá, nahnědlá a při stlačení sypká. Svými vlastnostmi se nejvíce podobá maltě sklepa S02. Horní čtvrtina stěny je vyzděna z cihel kladených na bok a je v těchto místech dutá. Zeď je tedy dvojitá, čímž se v této úrovni zvýšily mimo jiné tepelně izolační schopnosti. V severní stěně je prolomen poněkud destruovaný průchod do pivovarské budovy se zbytky segmentového záklenku. Klenba i stěny sklepa jsou neomítnuté, pouze na západní stěně a části severní stěny jsou fragmenty omítky. Podlaha je betonová.

Klenbu lze s jistotou datovat do druhé poloviny 19. století, nejspíše až po roce 1870. Samotný prostor dokumentují již dochované stavební plány z poloviny 18. století. Zaklenut byl proto až dodatečně. Původně se zřejmě jednalo o prostor základů a sklep byl v těchto místech dodatečně vyhlouben.

Menší prostor (S10) přístupný z prvního sklepa je obdélného půdorysu, plochostropý a slouží jako spojovací chodba mezi sklepy a severní částí pivovarské budovy, kde se nacházela varna. Betonová podlaha směrem k jihu do sklepů klesá. Část podlahy západně od vchodu je vodorovná a je vyvýšená o 1 400 mm nad úroveň podlahy sklepa S01. V severní stěně je průchod s ocelovou zárubní, který vede do přízemí pivovaru. Stěny i strop jsou opatřeny hrubou omítkou a nabíleny.

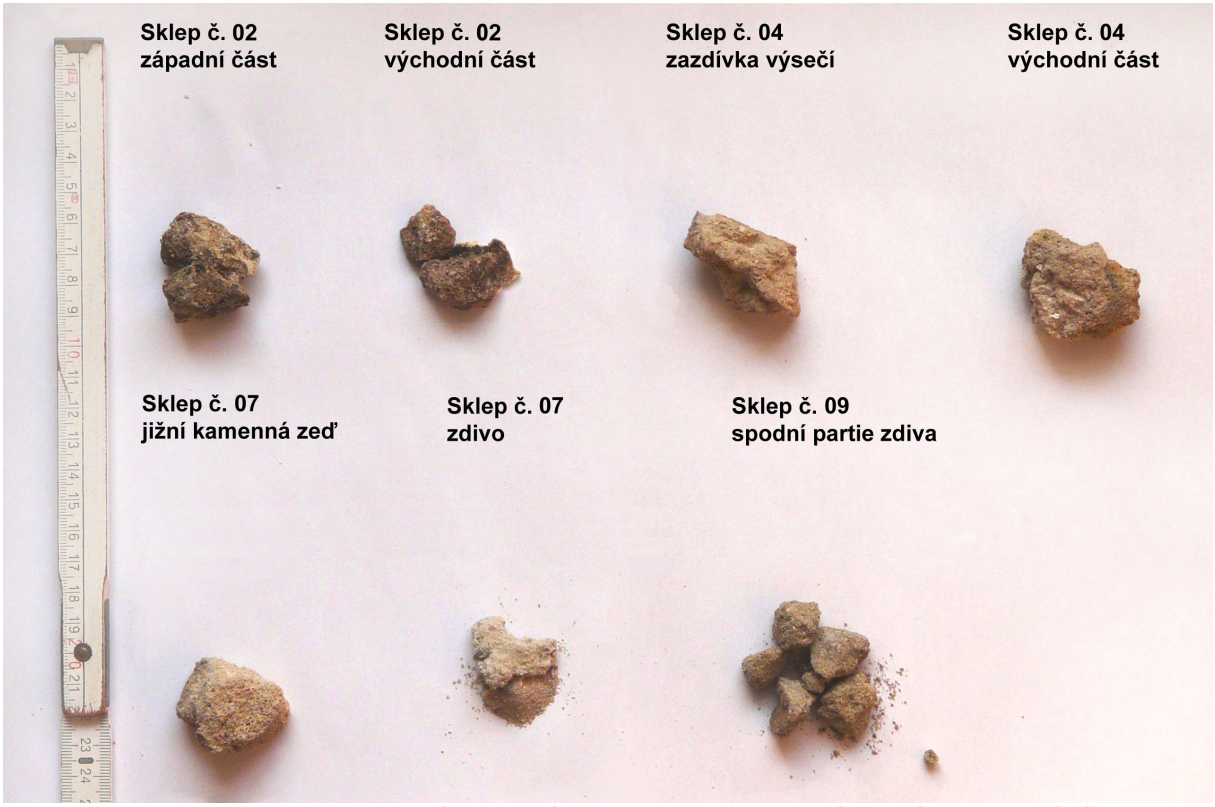

▲ Vzorky malt s popisy pro určení relativní chronologie zdiva vzájemným porovnáním.

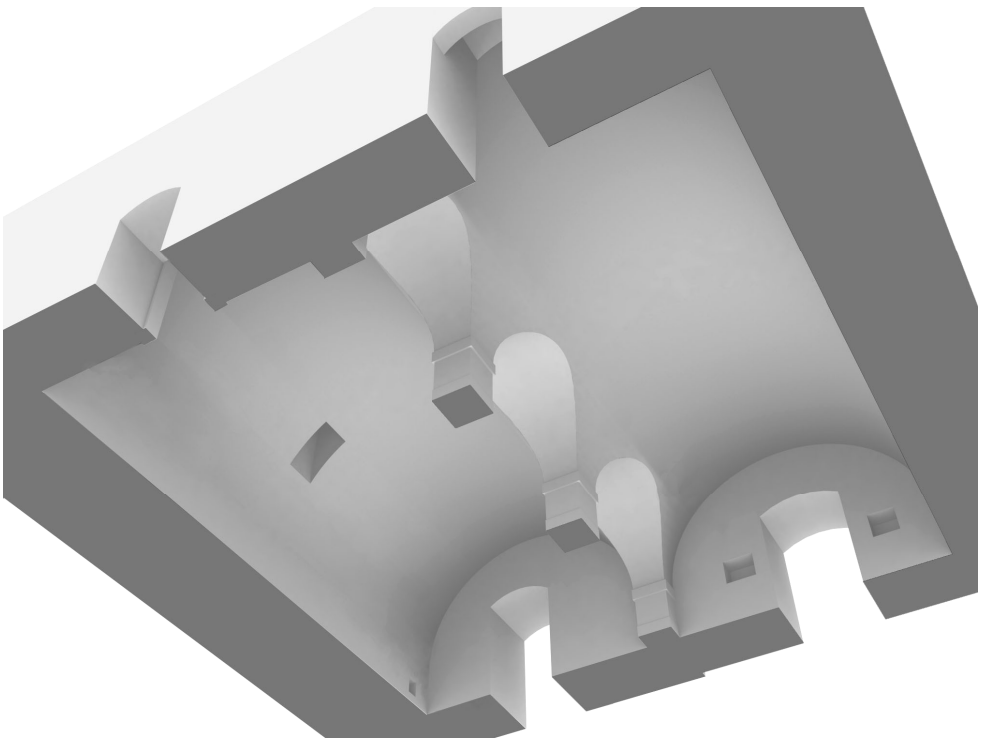

▲ Hmotový model původního stavu sklepů S04 a S05.

STÁVAJÍCÍ STAV

PŮDORYS SKLEPŮ M 1:200

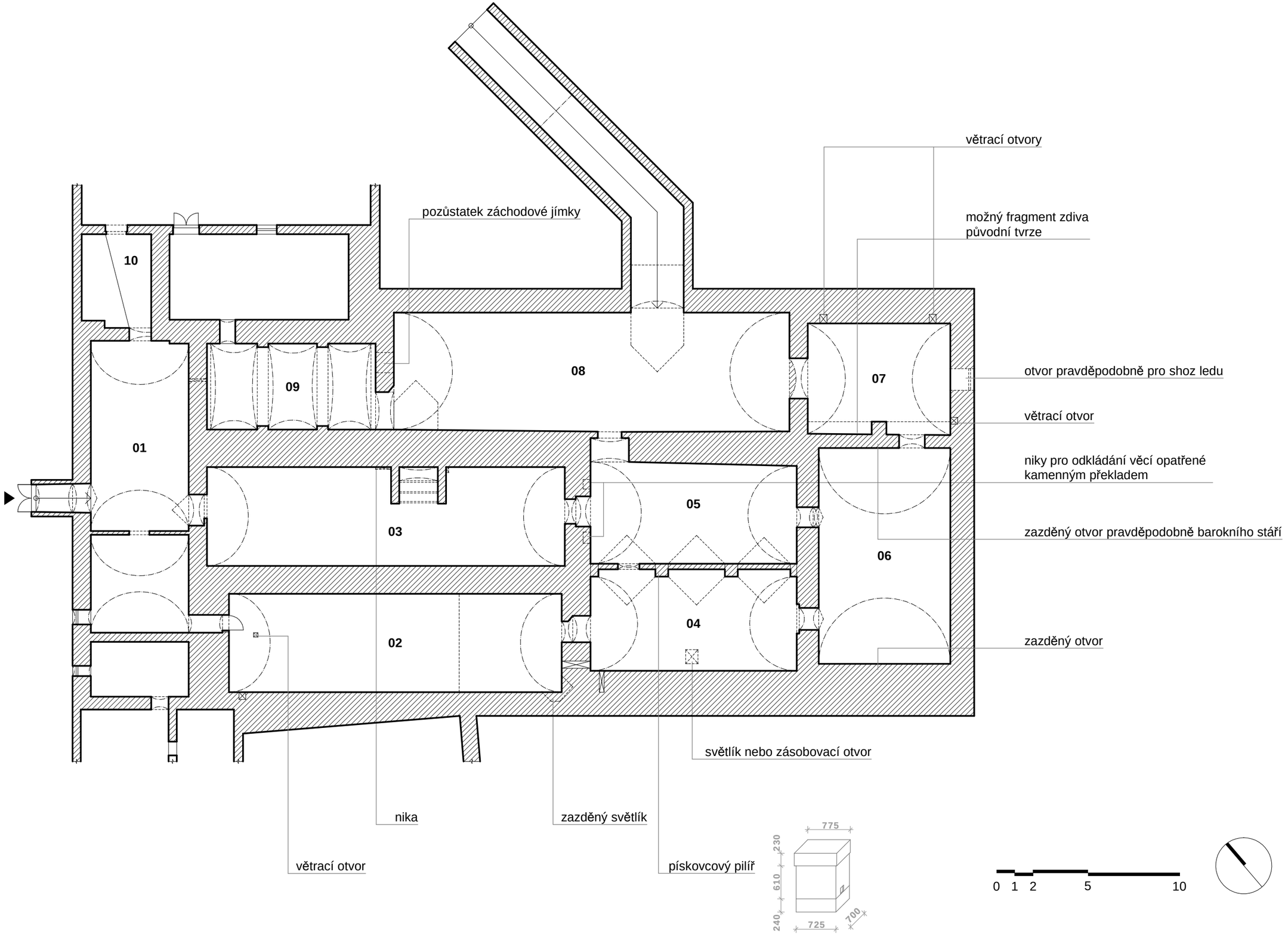

STAVEBNÍ HISTORIE

GOTIKA

Z nejstarších známých přídomků z Dašic byl zdejším vladykou Blažej z Dašic připomínaný k roku 1318. Jeho sídlem však nejspíše nebyla tvrz, ale jiný objekt, pravděpodobně panský dvorec. Tvrz vznikla spíše až na přelomu 14. a 15. století. Přirozená vyvýšenina nedaleko náměstí byla vzhledem k okolní rovinaté krajině jistě vhodným místem pro stavbu. Návrší bylo obehnáno přes 30 m širokým vodním příkopem. Důležitou úlohu v obraně tvrze bezpochyby hrály i přilehlé rybníky. Vně ještě obíhal další vodní příkop, který obklopoval i celé vnitřní město. Soustava příkopů byla napájena z Loučné a snad i z nedalekého rybníka. Ze severovýchodní strany náměstí byla vedena cesta ke tvrzi.

Dodnes se zde ovšem nezachovaly žádné výraznější stopy starších konstrukcí, díky kterým by bylo možné si udělat alespoň částečnou představu o podobě někdejší tvrze. Lze se pouze domnívat, že k této stavební fázi náleží úsek jižní stěny sklepa S07 vyzděný z lomového kamene. Odpovídala by tomu jeho pozice zhruba na vrcholu návrší i výšková situace. Mohlo by se v tomto případě jednat o fragment základového zdiva. Přímé důkazy pro toto tvrzení nejsou, lze však předpokládat, že bylo výhodné využít pro stavbu pivovaru chátrající starší budovu panského sídla.

RENESNACE

První zmínka o pivovaru v Dašicích pochází z roku 1507. Je tedy možné, že nějaká budova, kde se vyrábělo pivo, byla součástí hospodářského dvora tvrze. Nenáročná řemeslná technologie zvláštní úpravu prostor nevyžadovala. Mohlo se ovšem jednat i o budovu na zcela jiném místě. Roku 1558 Jaroslav z Pernštejna vykoupil Dašické panství s tvrzí nazpět a připojil jej k Pardubickému panství. V této době nejspíše již tvrz ztratila svojí sídelní funkci a začala postupně pustnout. Zřejmě proto byl v 16. století v sousedství vystavěn nový renesanční správcovský dům.

Pivovar byl pravděpodobně vybudován v roce 1616 za Věnka Bukovského z Hustířan. Pro zřízení pivovaru byly využity pozůstatky někdejšího středověkého panského sídla. Založení sklepů v bývalém příkopu tvrze se přímo nabízelo, neboť nebylo nutné provádět rozsáhlejší zemní práce. Nebylo by to ani příliš neobvyklé řešení. S touto situací se lze setkat i na jiných místech. Výhodou byla jistě i poloha v blízkosti rybníků, které bylo možné využít pro zásobování pivovarských sklepů ledem. Je však možné, že v této době ještě nějaké zbytky tvrze stály. O této stavební fázi není zatím nic bližšího známo. Z roku 1616 ovšem pochází mohutná pozdně renesanční budova špýcharu, která tvoří jižní část současného pivovaru.

S touto výstavbou lze snad spojovat i sklepy S01, S02 a S03. Nasvědčoval by tomu formát použitých cihel i způsob napojení na sklepy na východní straně. Uvnitř průchodů do těchto sklepů lze rozeznat stavební spáru a cihly nejsou spolu vzájemně provázané.

BAROKO

Stavební plány z poloviny 18. století dokumentují barokní přestavbu pivovaru. Do jaké míry zůstala případná předchozí budova zachována, se lze jen domnívat. V této době dostala budova v hrubých rysech současnou podobu. Na renesanční špýchar navázala pivovarská budova, ke které byla kolmo přistavěna sladovna. Vstupní šíje, která vede do sklepů, byla umístěna do menšího přístavku na západní fasádě. Do sklepa S01 byl proto vybourán nový vchod. Sklepy S04, S05, S06 a snad i S09 jsou barokního původu. Jejich provedení se mírně liší od dochovaných plánů. Vzhledem ke tvaru klenby sklepa S04 a S05 s výsečemi podepřenými pilíři nemohl být průchod do sklepa S06 uprostřed západní strany, tak jak je to zakresleno v plánech. Stávající průchody jsou tedy nejspíše původní. V jihovýchodním rohu sklepa S02 byl v této době prolomen zřejmě nový světlík.

Podle mapy stabilního katastru byly v areálu pivovarského dvora vybudovány před rokem 1839 dvě menší zděné budovy. Jak je také vidět, tak si parcela pivovaru zachovala okrouhlý tvar původního tvrziště.

PŘESTAVBA VE 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Pravděpodobně v druhé polovině 19. století se pivovar dočkal další přestavby. Na severní straně tak vznikly další dva sklepy S07 a S08, které již vybíhají mimo půdorys vlastní budovy a vyčnívají mírně nad terén. Je možné, že byly zčásti využity pozůstatky zdiva bývalé tvrze. Od předchozích sklepů se liší formátem použitých cihel a konstrukcí kleneb. V souvislosti s těmito sklepy byl v severní stěně sklepa S05 proražen nový průchod a dvoulodní sklep byl rozdělen příčkou na dvě části. Cihly použité na vyzdění této příčky jsou stejné jako cihly záklenku průchodu. Dále byl proražen průchod mezi sklepy S06 a S07, což dokládají i odlišné cihly, kterými je vyzděno ostění. V západní části sklepa S09 byl vytvořen průchod do sklepa S03. Současně s těmito stavebními úpravami byl vyhlouben sklep S09 s využitím základových zdí a zaklenut plackovou klenbou pruského typu, kterou je i možné spolehlivě datovat.

NOVODOBÉ ÚPRAVY

V roce 1920 byly k pivovaru přistavěny dřevěné hospodářské budovy a chlév. Na začátku 20. století byly také ve sklepě S03 vyzděny dvě krátké příčky s ocelovými traverzami kolmé na podélnou osu. Snad právě v této době byl příčkou předělen sklep S01. Na stavebních plánech přístaveb jsou stále ještě zakresleny obě menší budovy na okraji dvora. Musely být tedy zbourány až později.

Pivovarské sklepy již výraznější změny po této době neprodělaly. V nedávné době byly pouze původní cihelné podlahy překryty betonovou vrstvou a na severní straně byla vyzděna klenutá vjezdová šíje.

STAVEBNĚ HISTORICKÝ VÝVOJ

PŮDORYS SKLEPŮ M 1:200

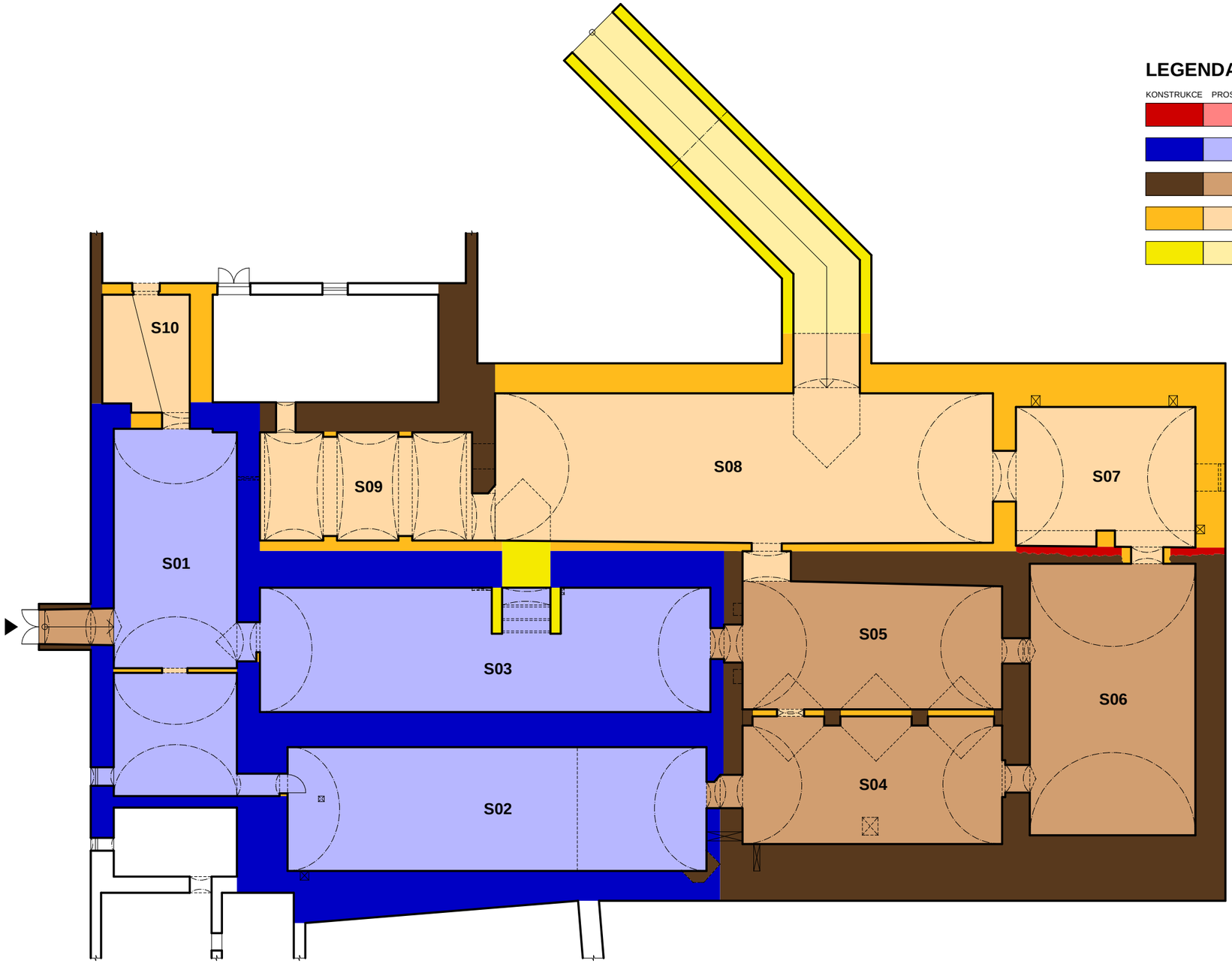

LEGENDA:

KONSTRUKCE	PROSTOR	
		hypoteticky gotika (15. století)
		pozdní renesance (počátek 17. století)
		vrcholné baroko (1 polovina 18. století)
		2. polovina 19. století
		novodobé (20. století)

0 1 2 5 10

HODNOTNÉ ARCHITEKTONICKÉ PRVKY

- Hodnotným prvkem jsou především klenby všech místností z období renesance, baroka a druhé poloviny 19. století, které vytvářejí charakter těchto prostor.

- Mezi hodnotné architektonické detaily patří čtyři pískovcové pilíře barokního stáří, které se nacházejí ve sklepě S04 a zároveň i ve sklepě S05. (foto 11)

- Dalším prvkem hodným zachování je úsek kamenného zdiva ve sklepě S07, který by snad mohl být cenným pozůstatkem původní gotické tvrze. (foto 25, 26)

- Zachování si jistě zaslouží i obě niky s kamenným překladem na západní čelní stěně sklepa S05. (foto 16, 17)

ARCHITEKTONICKÉ ZÁVADY

- Jako hlavní architektonickou závadu v těchto prostorech lze interpretovat především betonové podlahy, které v některých sklepech zakrývající původní podlahy vyskládané z cihel. Vrstva betonu tak zabraňuje v odtoku vody, čímž se narušuje i zdivo.

- Poněkud nevhodné jsou rozvody technického zařízení vedené pod vrcholem klenby ve sklepě S02 a zvláště pak ve sklepě S01.

ARCHITEKTONICKO – PAMÁTKOVÉ HODNOCENÍ

Dašický pivovar stojící poblíž západního okraje historického jádra je jednou z největších budov ve městě a je důležitým prvkem v jeho urbanistické struktuře. Tento objekt dokumentuje hlavní etapy vývoje architektonické tváře města. Pivovar je také dokladem několika stavebních fází modernizace technologie výroby piva.

Do poloviny 18. století je datován také pivovar v Semíně, který vznikl přestavbou staršího renesančního sídla. Tento pivovar byl rovněž součástí pardubického panství. Svojí velikostí i provozem je dašickému pivovaru velmi blízký. Výrazná je podobnost lednice se sklepem č. 07 v dašickém pivovaru. Díky vzácně dochovaným dobovým plánům můžeme oba tyto objekty porovnat s jejich současným stavem.

Samotné sklepy pivovaru v Dašicích představují pozoruhodnou ukázkou stavitelství z období baroka a 2. poloviny 19. století. Na rozdíl od vlastní budovy se dochovaly téměř ve své původní podobě bez rozsáhlejších novodobých úprav. Těžiště historicko architektonické podstaty spočívá mimo jiné ve využití původního tvrziště pro vybudování některých sklepů. Z tvrze se však kromě terénních náznaků do dnešní doby téměř nic nedochovalo. Mimo samotných budov si i všechny sklepy zaslouží zachování a citlivý přístup při případných renovacích.

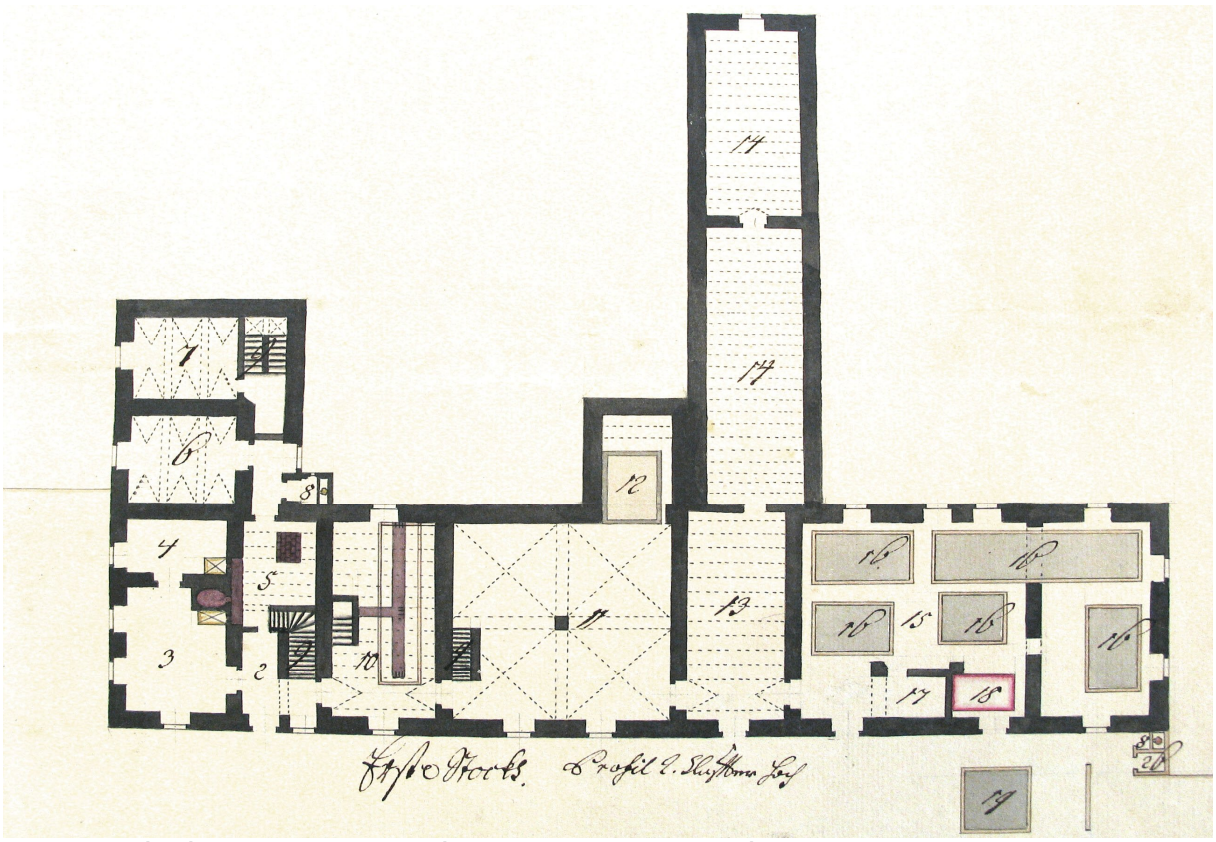

▲ Stavební plány pivovaru v Semíně z poloviny 18. století

DOPORUČENÍ PRO OBNOVU

Sklepy se dochovaly víceméně v jejich původní podobě, z čehož vyplývá i jejich historická hodnota. Při rekonstrukci a případné přestavbě doporučuji zachovat stávající klenby a také jejich prostorové působení, které by nemělo být narušeno vestavbou nových konstrukcí. Zejména se to týká sklepů S04, S05 a S09, které jsou zaklenuty prostorově složitější klenbou. Klenby barokního stáří by bylo vhodné ponechat v jejich režné podobě bez omítek. Dále doporučuji obnovit velký klenutý prostor, který je dnes rozdělen příčkou na sklepy S04 a S05. Před odbouráním této příčky je nutné záměr konzultovat se statikem. Příčka se mohla postupem času stát již nosnou.

Vhodným krokem by jistě bylo i odstranění betonové podlahy. Vrstvu je možné rozřezat a postupně odstranit, aniž by došlo k poškození původní cihelné podlahy. V případě rozsáhlejšího poškození původních podlah by bylo možné je doplnit novými cihlami, nebo ponechat v jejich stávajícím stavu a překrýt novou podlahou, která by ji dále nenarušovala. Pro opravu cihelných podlah by bylo možné využít původní cihly například z odbourané příčky. Při opravě podlah by měla být věnována zvýšená pozornost případným pozůstatkům konstrukcí starších staveb nebo archeologickým nálezům. Lze proto zdůraznit požadavek, aby se počítalo s možností alespoň v malém rozsahu provést záchranný archeologický výzkum. Je pravděpodobné, že by bylo možno shromáždit poznatky pro datování starší podoby objektů nebo objevit další doklady původního panského sídla.

Úsek kamenného zdiva v prostoru S07, který by snad mohl být pozůstatkem tvrze, je žádoucí ponechat ve své stávající podobě a pokud možno ani nezakrývat omítkou.

Doporučuji také zvážit opravu a lepší ochranu vrchních partií sklepů, které v severovýchodní části pozemku vystupují nad terén. Hrozí zde poškození kleneb mechanickými zásahy i erozí.

Závěrem lze ještě doporučit, aby během stavebních úprav byly plány architektonického vyhodnocení prostor umístěny na staveništi, čímž se sníží riziko poškození hodnotných prvků.

Uvedená doporučení vycházejí ze znalostí získaných povrchovým konceptním stavebně historickým průzkumem a nenahrazují tak vyjádření památkových organizací a stanoviska památkových orgánů. Při realizaci stavebních záměrů je žádoucí nově získané poznatky ke stavebně historickému vývoji objektu průběžně dokumentovat a vyhodnocovat.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Archiv stavebního odboru města Dašice – Stavební spis budovy čp. 27
Protokol stavební komise z roku 1923

IKONOGRAFIE

Fotografie pivovaru v Dašicích z roku 1903, pohlednice, nakladatel Josef Veida. http://www.pivety.com/

MAPY

Císařský povinný otisk stabilního katastru, 1:2880, 1839, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, Národní archiv Praha. Stabilní katastr, indikační skici a císařské otisky online. Archivní mapy. http://archivnimapy.cuzk.cz

Mapa II. vojenského mapování, 1:28.800, 1836-1852, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha (© 2nd Military Survey, Section No. O 9 IX, Austrian State Archive / Military Archive, Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - http://www.geolab.cz, © Ministerstvo životního prostředí ČR - http://www.env.cz). http://oldmaps.geolab.cz

Mapa III. vojenského mapování, 1:25.000, 1877-1880, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha (© digitalizace AOPK ČR, © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - http://www.geolab.cz, © Ministerstvo životního prostředí ČR - http://www.env.cz). http://oldmaps.geolab.cz

PLÁNY

Daschitzer Breuhauß - plány pivovaru v Dašicích, polovina 18. století, autor neuveden, měřítko neuvedeno, Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Velkostatek Pardubice.
I. půdorys sklepů
II. půdorys přízemí

Seminer Breuhauß - plány pivovaru v Semíně, poloviny 18. století, autor neuveden, měřítko neuvedeno, Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Velkostatek Pardubice.
I. půdorys sklepů
II. půdorys přízemí

Plán na stavbu prádelny, vepřínů a chlívků pana Bohuslava Dvořáka majitele pivovaru v Dašicích, 1920, Josef Huráň stavitel v Dašicích, 1:100, Archiv stavebního odboru městského úřadu Dašice.

LITERATURA

Kuča, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1 – A-G, Praha 1999.

Sedláček, August: Hrady, zámky a tvrze české 1 – Chrudimsko, Praha 1882.

Svoboda, Ladislav – Chotěbor, Petr a kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí I, Praha 2000.

Píša, Rudolf: Pivovary a sladovny – katalog cenných papírů, Praha 2008.

FOTODOKUMENTACE

PIVOVAR

▲ Foto 01: Pohled na západní fasádu budovy pivovaru s přístavkem se vstupem do sklepů.

▲ Foto 02: Pohled na budovu pivovaru od severovýchodu s částí sklepa č. 08 vystupující nad terén.

▲ Foto 03: Pohled na bývalou sladovnu od jihovýchodu.

SKLEPY

▲ Foto 04: Sklep č. 01 - klenutá vstupní šíje vedoucí do sklepních prostor.

▲ Foto 05: Sklep č. 01 - pohled do prostoru sklepa ze severu, vlevo průchod do sklepa č. 03, vpravo vyústění vstupní šíje.

▲ Foto 06: Sklep č. 02 - pohled do prostoru sklepa od západu, v čelní stěně průchod do sklepa č. 04, napravo v rohu zazděný světlík.

▲ Foto 07: Sklep č. 02 – detail dodatečně prolomeného zaklenutého světlíku v jihovýchodním rohu.

▲ Foto 08: Sklep č. 02 - pohled do prostoru sklepa od východu s výškovým zlomem v průběhu klenby.

▲ Foto 09: Sklep č. 03 - pohled do sklepa od východu, vpravo příčky zděné na cementovou maltu vymezující prostor zazděného průchodu do sklepa S08.

▲ Foto 10: Sklep S03 - pohled na průchod do sklepa S05 se zřetelnou stavební spárou.

▲ Foto 11: Sklep S04 – detail pískovcového pilíře.

▲ Foto 12: Sklep S04 - pohled do sklepa od západu, vlevo trojboké výseče klenuté na pískovcové pilíře, vpravo světlík.

▲ Foto 13: Sklep S05 – pohled do prostoru sklepa od západu s průchodem do sklepa S02, který je zčásti přeťatý klenbou.

▲ Foto 14: Sklep S04 – pohled do dodatečně zazděného čela výseče s průchodem do sklepa S05.

▲ Foto 15: Sklep S04 – průchod do sklepa S06 se stopami po kamenném ostění.

▲ Foto 16: Sklep S05 – pohled do prostoru sklepa ze severovýchodního kouta, vlevo průchod do sklepa S04, v čelní stěně průchod do sklepa S03 po stranách s nikami.

▲ Foto 17: Sklep S05 – jižní nika s kamenným překladem.

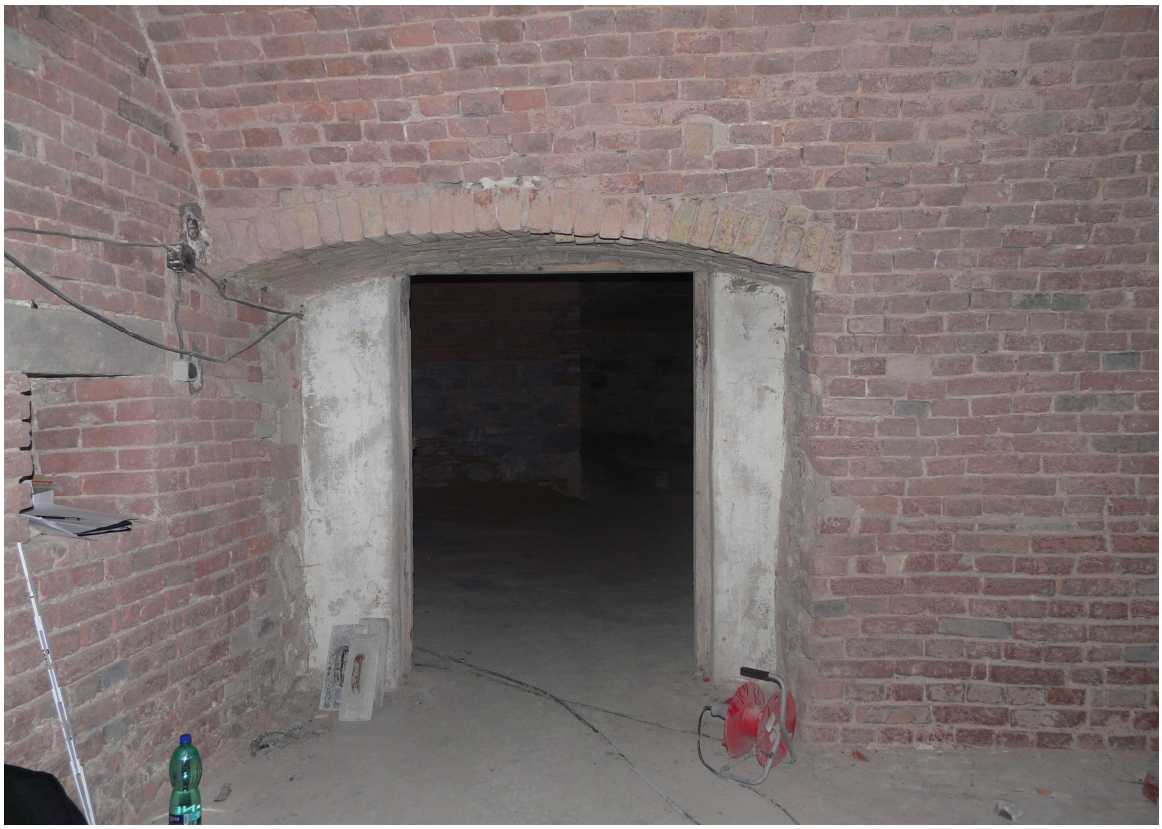

▲ Foto 18: Sklep S05 – dodatečně prolomený průchod do sklepa S08 vzniklý nejspíše rozšířením původního světlíku.

▲ Foto 19: Sklep S06 – pohled do prostoru sklepa od severu.

▲ Foto 20: Sklep S06 – pohled do prostoru sklepa od jihu, vlevo průchod do sklepa S05, v čelní stěně průchod do sklepa S07.

▲ Foto 21: Sklep S06 – pohled na severní čelní stěnu se zazděným otvorem a průchodem do sklepa S07.

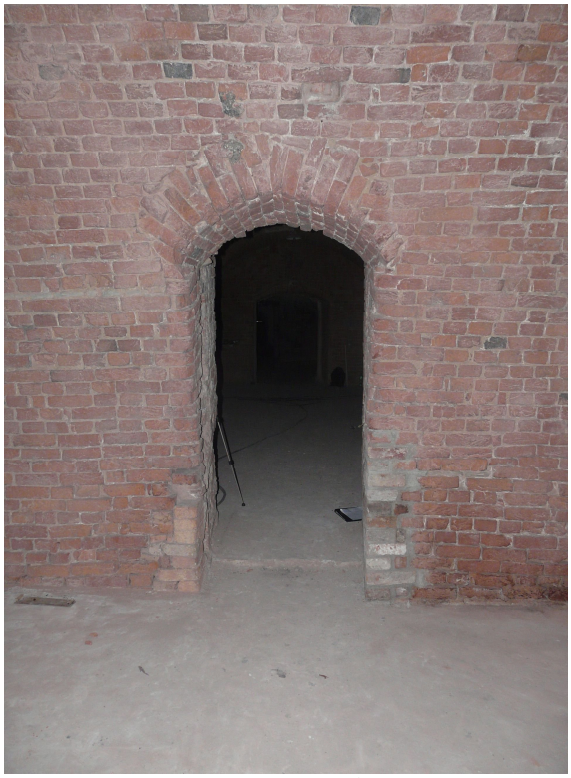

▲ Foto 22: Sklep S06 – průchod do sklepa S05.

▲ Foto 23: Sklep S07 – pohled do prostoru sklepa od východu.

▲ Foto 24: Sklep S07 – pohled do prostoru sklepa od západu.

▲ Foto 25: Sklep S07 – pohled na pilíř se zřetelnou spárou u styku se zdí.

▲ Foto 26: Sklep S07 – detail nerovné jižní zdi, vpravo pata klenutého pasu.

▲ Foto 27: Sklep S07 – pohled na vrchol klenby.

▲ Foto 28: Sklep S07 – jihovýchodní roh sklepa s větracím otvorem.

▲ Foto 29: Sklep S08 – pohled do prostoru sklepa od východu, vpravo vyústění novodobé vjezdové šíje, vlevo průchod do sklepa S05.

▲ Foto 30: Sklep S08 – pohled na západní čelní stěnu s průchodem do sklepa S09, vlevo pětiboká výseč se zazděným průchodem do sklepa S03.

▲ Foto 31: Sklep S08 – průchod do sklepa S05 s dřevěnou trámkovou zárubní.

▲ Foto 32: Sklep S09 – pohled do klenebního pole pruské klenby a horní dutý úsek zdi.

▲ Foto 33: Sklep S09 – pohled do prostoru sklepa z jihovýchodního kouta, vpravo v rohu průchod do přízemí budovy.

▲ Foto 34: Sklep S09 – pohled na východní čelní stěnu s průchodem do sklepa S08, vlevo nahoře otvor po bývalé záchodové jímce.

▲ Foto 35: Místnost S10 – pohled do prostoru od jihu.